

केंद्र पुरस्कृत राष्ट्रीय पशुधन अभियान (NLM)राष्ट्रीय
पशुधन अभियानांतर्गत 'पशुधन विमा योजना'
(Livestock Insurance Scheme) राज्यात
राबविण्यास प्रशासकीय व वित्तीय मंजूरी प्रदान
करणेबाबत...

महाराष्ट्र शासन

कृषी, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग

शासन निर्णय क्रमांक - डिएएचडी-१४०२६/४/२०२६/पदुम-४, (ई-१७६९४१३)

मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक, मंत्रालय, मुंबई-४०००३२

दिनांक: ०५ ऑगस्ट, २०२६

- संदर्भ:-**
१. केंद्र शासनाच्या पशुसंवर्धन विभागाचे पत्र क्र. ९९०१४/१५/२०२३-
एनएलएम/डीएडीएफ (ई-१९८६६) नवी दिल्ली, दि. २२.०३.२०२४
 २. कृषि, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग, शासन निर्णय
क्र.एनएलएम-२०२१/प्र.क्र.१५७/पदुम-४, दि. २५ जुलै, २०२४
 ३. केंद्र शासनाचे निधी वाटप पत्र क्र. २९९०१(११)/१/२०२०-NLM-DADF-
Part(१) (E-२२१५४), दिनांक १९.०५.२०२६
 ४. **शासन निर्णय क्रमांक - DAHD१४०११/५/२०२६-DAHD-AH४-(E-१७१४५६०)**
मुंबई दि.२९ जून, २०२६

प्रस्तावना :-

हवामानातील अनपेक्षित बदल, नैसर्गिक आपत्ती, रोगराई, विषबाधा, सर्पदंश, दूषित पाणी, गंभीर अपघात तसेच विविध संसर्गजन्य व साथीच्या रोगांमुळे (उदा. लंपी स्किन डिजीज, घटसर्प इत्यादी) पशुधन दगावल्यास पशुपालकांचे मोठे आर्थिक नुकसान होते. अशा परिस्थितीत विमा संरक्षणाच्या माध्यमातून पशुपालकांना त्वरित आर्थिक नुकसानभरपाई उपलब्ध करून देणे, त्यांचे आर्थिक स्थैर्य कायम राखणे तसेच त्यांना कर्जबाजारी होण्यापासून वाचविणे या उद्देशाने राज्यात पशुधन विमा योजना प्रभावीपणे राबविणे आवश्यक आहे. त्यानुसार केंद्र शासनाने वाचा क्र. १ येथील पत्रान्वये राष्ट्रीय पशुधन अभियान (National Livestock Mission) या योजनेंतर्गत “नाविन्यपूर्ण संशोधन व विस्तार उपअभियान” या घटकांतर्गत पशुधन विमा योजनेचा समावेश केला आहे. त्यास अनुसरून राज्यशासनाने शासन निर्णय क्र.एनएलएम-२०२१/प्र.क्र.१५७/पदुम-४, दि. २५ जुलै, २०२४ अन्वये पशुधन विमा योजना राबविण्यास प्रशासकिय मान्यता दिली आहे.

२ राज्य शासनाने राज्यात पशुधन विमा योजना राबविण्यासाठी दिलेली प्रशासकिय मान्यता विचारात घेऊन महाराष्ट्र पशुधन विकास मंडळामार्फत पशुधन विमा राबविण्यासाठी विमाकर्त्याची निवड करण्यासाठी निविदा प्रक्रिया राबविण्यात आली आहे. सदर निविदा प्रक्रियेदरम्यान Agriculture Insurance Company Of India Ltd. (AIC) या निविदाकाराने न्युनतम विमा हप्ता दर दिला आहे. सदर दरास तसेच पशुधन विमा योजना राबविण्यास वित्तीय मान्यता देण्याची शासनाच्या विचाराधीन होती

शासन निर्णय

३ केंद्र शासनाने वाचा क्र. १ येथील पत्रान्वये राष्ट्रीय पशुधन अभियान (National Livestock Mission) या योजनेतर्गत “नाविन्यपूर्ण संशोधन व विस्तार उपअभियान” या घटकांतर्गत पशुधन विमा योजनेचा समावेश केला आहे. त्यास अनुसरून राज्यशासनाने शासन निर्णय क्र.एनएलएम-२०२१/प्र.क्र.१५७/पदुम-४, दि. २५ जुलै, २०२४ अन्वये पशुधन विमा योजना राबविण्यास प्रशासकिय मान्यता दिली आहे. सदर मान्यतेस अनुसरून महाराष्ट्र पशुधन विकास मंडळाने निविदा प्रक्रिया राबविली होती. सदर निविदा प्रक्रियेत Agriculture Insurance Company Of India Ltd. (AIC) यांनी पुढीलप्रमाणे सर्वात न्युनतम विमा हप्ता दर दिला आहे. त्यास या शासन निर्णयान्वये मान्यता देण्यात येत आहे.

पशुधनाचा प्रकार	विम्याचा कालावधी	प्रिमियम दर (%)
देशी व संकरित दुधाळ गाई/ म्हशी, बैल /रेडे, शेळ्या आणि मेंढ्या	१ वर्ष	४.३०%
	२ वर्ष	७.५०%
	३ वर्ष	१०.५०%

४. राज्यात राबविण्यात येणाऱ्या पशुधन विमा योजनेचे स्वरूप पुढीलप्रमाणे आहे.

४.१ योजनेचा उद्देश: या योजनेतर्गत शेतकऱ्यांच्या जनावरांना विमा संरक्षण देऊन शेतकऱ्यांना पशुधनाचा मृत्यू झाल्यामुळे होणाऱ्या आर्थिक नुकसानीपासून संरक्षण करणाऱ्या व्यापक विमा योजनेच्या अंमलबजावणीद्वारे पशुपालक शेतकऱ्यांची आर्थिक सुरक्षा वाढवणे.

४.२ अंमलबजावणी यंत्रणा: राज्यात सदर योजनेची अंमलबजावणी 'महाराष्ट्र पशुधन विकास मंडळ (MLDB), नागपूर' या राज्य अंमलबजावणी संस्थेमार्फत (SIA) करण्यात येईल.

४.३ योजनेचे निकष

(१) योजनेत समाविष्ट असलेले पशुधन: देशी व संकरित दुधाळ गाई/म्हशी, बैल /रेडे, शेळ्या/ मेंढ्या.

(२) प्रति कुटुंब कमाल पशुधन संख्या :- १० पशुधन

(एखाद्या लाभार्थ्याकडे १० पेक्षा जास्त पशुधन असल्यास व सदर पशुधनासाठी विमाकवच घेण्यास पशुपालक इच्छुक असल्यास १० पेक्षा जास्त असलेल्या पशुधनासाठी विमा हप्त्याची पूर्ण रक्कम पशुपालकाने भरणे आवश्यक राहिल.)

(३) कमाल विमा संरक्षित रक्कम प्रति पशुधन :-

१) दुभती गाय-	रु.७०,०००/-
२) दुभती म्हैस -	रु.८०,०००/-
३) बैल-	रु. ७०,०००/-
४) रेडा -	रु.८०,०००/-
५) शेळी/ मेंढी-	रु.७०००/-

(४) विमा हप्ता :- लाभार्थी हिस्सा १५% व उर्वरित ८५% हिस्स्यामध्ये केंद्र व राज्य शासन ६०:४० या प्रमाणात.

(५) विमा कालावधी :- कमाल ३ वर्षे तथापि लाभार्थ्याच्या इच्छेनुसार १ वर्ष / २ वर्ष / ३ वर्ष .

(६) पशुधनाचे विमापात्र वय :-

क्र.	पशुधनाचा प्रकार	१ वर्षाच्या पॉलिसीसाठी वय	२ वर्षाच्या पॉलिसीसाठी वय	३ वर्षाच्या पॉलिसीसाठी वय
१.	सर्व स्थानिक/संकरित गाय /बैल	०२-०८ वर्षे	०२-०७ वर्षे	०२-०६ वर्षे
२.	म्हैस/रेडे	०३-१० वर्षे	०३-०९ वर्षे	०३-०८ वर्षे
३.	शेळी, मेंढी	०१ वर्ष-०३ वर्षे	०१ वर्ष-०२ वर्षे	०१ वर्ष

(७) विमा हप्ता

पशुधनाचा प्रकार	विम्याचा कालावधी	केंद्र शासनाने निर्धारित केलेला दर	निविदा प्रक्रियेअंती प्राप्त प्रिमियम दर (%)
देशी व संकरित दुधाळ गाई/ म्हशी, बैल /रेडे, शेळ्या आणि मेंढ्या	१ वर्ष	४.५०%	४.३०%
	२ वर्ष	८.००%	७.५०%
	३ वर्ष	११.००%	१०.५०%

(८) मूल्यांकन आणि विमा रक्कम (Valuation and Sum Insured):

- पशुधनाचा विमा उतरवण्यासाठी त्याची किंमत चालू बाजारभावानुसार निश्चित केली जाईल.
- विमा उतरावयाच्या पशुधनाची किंमत लाभार्थी आणि विमाकर्ता यांच्याद्वारे पशुवैद्यकीय अधिकाऱ्याच्या उपस्थितीत संयुक्तपणे निश्चित केली जाईल.
दुभत्या गाईची / म्हशीची विमा संरक्षित रक्कम निश्चित करताना गायीसाठी रु. ३०००/- प्रति लिटर प्रति दिन दूध उत्पादन आणि म्हशीसाठी रु. ४०००/- प्रति लिटर प्रति दिन दूध उत्पादन याप्रमाणे परीगणित करून किंमत निश्चित करण्यात येईल.
- विमा संरक्षणासाठी प्रत्येक दुभत्या गायीसाठी कमाल किंमत रु. ७०,०००/- आणि म्हशीसाठी किं कमाल किंमत रु. ८०,०००/- इतकी राहील.
- शेळी/मेंढीसाठी कमाल किंमत रु.७,०००/- ही राहील.

(९) विमा संरक्षणासाठी पात्र पशुधन :-

- विमा उतरावयाच्या पशुधनाची नोंद १२ अंकी इअर टॅगद्वारे भारत पशुधन प्रणाली-NDLM नॅशनल डिजिटल प्रणालीवर असणे आवश्यक आहे.
- शासकीय पशुवैद्यकीय अधिकारी यांनी दिलेले पशुधनाचे स्वास्थ्य प्रमाणपत्र.

(१०) आवश्यक कागदपत्रे :-

- (१) पशुपालकाचे ओळख पत्र- मतदार ओळखपत्र/आधार कार्ड/ड्रायव्हिंग लायसन्स/बँक पासबुक (पहिल्या पानाची स्वयंप्रमाणित (Self-attested) प्रत).
- (२) पशुधनाचा सर्व बाजूंचा उभा असलेला फोटो (टॅग नंबर स्पष्ट दिसणारा) आणि पशुपालकासोबत पशुधनाचा उभा असलेला फोटो ज्यामध्ये कानातील बिल्ला (इअर टॅग) स्पष्टपणे दिसणे बंधनकारक आहे. विमाकर्ता UID प्रणालीव्यतिरिक्त RFID चा वापर करू शकतो.
- (३) महाराष्ट्र राज्य पशुवैद्यकीय परिषद/भारतीय पशुवैद्यकीय परिषद यांच्याकडे नोंदणीकृत खाजगी/शासकीय पशुवैद्यकीय व्यावसायिकाने प्रमाणित केलेले पशुस्वास्थ्य प्रमाणपत्र.

(११) नुकसानभरपाई/विमा दावा (Indemnity):

- (१) विमा कालावधीत अपघात, नैसर्गिक आपत्ती (पुर परिस्थिती, विज पडणे, दुष्काळ, वादळ, वणवा, उष्णतेची लाट, भूकंप इत्यादी) नैसर्गिक मृत्यू/ रोगामुळे पशुधनाचा मृत्यू झाल्यास नुकसान भरपाई/विमा दावा देण्यात येईल.
- (२) नुकसान भरपाई/ विमा दावा मंजूर करताना शासनाने नियमित केलेल्या सर्व रोगांचे लसीकरण पशुधनास केले असणे आवश्यक आहे.
- (३) विशिष्ट रोगांवर लस उपलब्ध नसलेल्या परिस्थितीत, लसीकरण किंवा विना-लसीकरण विचारात न घेता विमा दावा देण्यात येईल.
- (४) पशुधनाची पूर्ण/आंशिक अपंगत्व विमा संरक्षणामध्ये समाविष्ट नाही.
- (५) विमा संरक्षणामध्ये वाहतूक (Transport) समाविष्ट नाही.
- (६) राज्यात बहुतांशी शेळी/मेंढयांचा व्यवसाय स्थलांतरीत पद्धतीने केला जातो यास्तव शेळी/मेंढयांचा बाबतीत विमा संरक्षण महाराष्ट्र राज्याच्या भौगोलिक सीमांच्या मर्यादेत लागू राहील.
- (७) विमा काढण्यास पशुधन पात्र असल्याची पडताळणी झाल्यानंतर विमा संरक्षणासाठी विहित प्रिमियम भरण्यात येईल.
- (८) पशुपालकाकडून विमाकर्त्याला प्रिमियम प्राप्त झाल्यानंतर अपघाती दाव्यांसाठी त्वरित विमा संरक्षण लागू होईल. मात्र बिगर-अपघाती दाव्यांसाठी १५ दिवसानंतरचा कालावधी पात्र राहील.
- (९) विमा अर्जाची स्थिती विमा कंपनीने विकसित केलेल्या पोर्टल/समर्पित सॉफ्टवेअर प्लॅटफॉर्म वर पाहता येईल.
- (१०) नुकसान भरपाईसाठी विमा प्रस्ताव सादर केल्यानंतर ५ दिवसांच्या आत प्रस्तावाच्या मंजूरी देणे विमा कंपनीवर बंधनकारक राहील.
- (११) नैसर्गिक आपत्तीमध्ये मृत झालेल्या पशुधनाच्या बाबतीत स्थानिक पशुवैद्यकीय अधिकारी, ग्रामसेवक आणि तलाठी यांचा संयुक्त पंचनामा व अपघाती मृत्यूच्या सर्व दाव्यांमध्ये स्थानिक पोलिस स्टेशनचा एफआयआर (FIR) पंचनामा सादर करणे बंधनकारक आहे.
- (१२) पशुधनाच्या अचूक ओळखीसाठी आणि पारदर्शकतेसाठी विमाकर्ता कंपनी नेहमीच्या UID प्रणालीसोबत रेडिओ फ्रिक्वेन्सी आयडेंटिफिकेशन डिव्हाइस' (RFID) तंत्रज्ञानाचा वापर करू शकेल.

(१२) विमा दावा निवारण पद्धत (METHOD OF SETTLEMENT OF CLAIMS):

- (१) विमा कंपनीने विकसित केलेल्या मोबाइल ॲप/संकेत स्थळ/कंपनीने दिलेल्या पत्त्यावर/ई-मेल/फोन नंबरवर फोन, ई-मेल किंवा नोंदणीकृत पत्राद्वारे विमाधारकाने पशुधनाचा मृत्यू झाल्यानंतर तात्काळ (२४ तासांच्या आत) विमा कंपनीला कळविण्याची जबाबदारी पशुपालकाची राहिल.
- (२) विमा कंपनीला वरीलप्रमाणे कळविताना पॉलिसी क्रमांक, UID टॅग क्रमांक, विमाधारकाच्या बँकेचे नाव, मृत्यूची तारीख आणि वेळ, मृत्यूचे कारण इ. माहिती द्यावी. विमा संरक्षणकरिता अर्ज व दावे सादर करणे आवश्यक राहिल.
- (३) विमा कंपनीने मृत पशुधनाची पाहणी/तपास करण्यासाठी मृत पशुधनाचे शव विमा कंपनीला सूचना दिल्यापासून सामान्य परिस्थितीत २४ तास मृत्युच्या ठिकाणी व काही अपवादात्मक परिस्थितीत ३६ तासांपर्यंतच्या तसेच ठेवण्यात यावे.
- (४) पशुधनाच्या कानातील टॅग गहाळ झाला तर याची माहिती तात्काळ किंवा टॅग गहाळ झाल्यापासून २४ तासांच्या आत विमाधारकाद्वारे विमा कंपनीला देण्यात यावी आणि विमा कंपनीकडून विमाधारकाने नवीन टॅगने पशुधनाचे टॅगिंग करून घ्यावे. "नो टॅग नो दावा " (No Tag No Claim) या अटीचे विमा कंपनीकडून कडक पालन केले जाईल (नैसर्गिक आपत्ती मध्ये झालेले मृत्यू वगळून) आणि विमा कंपनीच्या तपासणीच्या वेळी मृत प्राण्यावर वैध टॅग न आढळल्यास विमाधारकाचा दावा थेट फेटाळला जाईल.
- (५) विमा दाव्याचे निराकरण विहित मुदतीत व सुलभरित्या व्हावी यासाठी केवळ खालील प्रमुख कागदपत्रांच्या पूर्ततेवर दाव्यांची पडताळणी केली जाईल:
 - (अ) विम्याची मूळ पॉलिसी प्रत (मूळ प्रत) गहाळ झाल्यास विमा कंपनीने दुय्यम प्रत PDF फॉरमॅटमध्ये त्वरित देणे बंधनकारक आहे.
 - (ब) जनावर मृत झाल्याबाबत विमा कंपनीला विहित मुदतीत दिलेली लेखी/डिजिटल सूचना.
 - (क) रीतसर भरलेला विमा दावा फॉर्म (Claim Form)
 - (ड) नोंदणीकृत पशुवैद्यकाने दिलेले अधिकृत शवविच्छेदन प्रमाणपत्र (Post-Mortem Report).
 - (इ) मृत जनावराचा कानातील टॅग स्पष्ट दिसेल असा लाभार्थ्यासोबतचा एकत्रित फोटो.
 - (फ) नैसर्गिक आपत्ती मध्ये जनावराचा मृतदेह उपलब्ध झाला नसल्यास, विमा धारक जनावराबाबत कार्यक्षेत्रातील स्थानिक पशुवैद्यकीय अधिकारी, ग्रामसेवक आणि तलाठी यांचा संयुक्त पंचनामा अहवाल अपघाती दाव्यासाठी पोलिस स्टेशनचा प्रथम खबरी अहवाल (FIR)

(१३) वेळमर्यादा आणि दंडात्मक तरतूद (Timeline & Penalty):

- (१) लाभार्थ्याने सर्व आवश्यक कागदपत्रांची पूर्तता केल्यानंतर विमा कंपनीने १५ दिवसांच्या आत दाव्याची रक्कम थेट लाभार्थ्याच्या आधार संलग्न बँक खात्यात (DBT द्वारे) जमा करणे बंधनकारक आहे.
- (२) विमा कंपनीने १५ दिवसांत वैध दावा मंजूर करून रक्कम अदा न केल्यास, १५ दिवसांनंतरच्या विलंबासाठी कंपनीला लाभार्थ्याला दरसाल दरशेकडा १२% व्याजदराने अतिरिक्त रक्कम भरपाई म्हणून द्यावी लागेल.

(१४) दावा नाकारल्यास:

- (१) विमा कंपनीने कोणताही दावा नाकारल्यास त्याबाबतच्या अंतिम निर्णयासाठी खालील गठीत **प्रादेशिक नियंत्रण समितीच्या** निदर्शनास आणणे बंधनकारक असेल.

अ.क्र.	सदस्य	पदनाम
१.	संबंधित विभागाचे प्रादेशिक सह-आयुक्त पशुसंवर्धन दुग्धविकास	अध्यक्ष
२.	संबंधित जिल्ह्याचे उपायुक्त पशुसंवर्धन दुग्धविकास	सदस्य
३.	विमा कंपनीचे प्रतिनिधी	सदस्य

- (२) प्रादेशिक नियंत्रण समितीने विमादाव्याचा ३० दिवसांच्या आत पुनर्विचार करावा व पुनर्विचारांती घेतलेला निर्णय खालील गठीत राज्यस्तरीय समिती, विमा कंपनी व पशुपालकास कळविण्यात यावा.

राज्य स्तरीय समिती

अ.क्र.	सदस्य	पदनाम
१.	मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र पशुधन विकास मंडळ, नागपूर	अध्यक्ष
२.	संबंधित विभागाचे प्रादेशिक सह-आयुक्त पशुसंवर्धन दुग्धविकास	सदस्य
३.	विमा कंपनीचे प्रतिनिधी	सदस्य

(१५) योजना अंमलबजावणीच्या सर्वसाधारण मार्गदर्शक तत्त्वे:

- (१) विमा कंपनी दाव्यांची नोंदणी व दाव्याचा जलद निपटारा करण्यासाठी पोर्टल/समर्पित सॉफ्टवेअर प्लॅटफॉर्म विकसित करेल. सदर प्रणाली मराठी व English भाषेत उपलब्ध करून देण्यात येईल. जेणेकरून पशुपालकास त्याचा दाव्याची सद्यस्थिती (Tracking) ऑन लाईन उपलब्ध होईल.
- (२) विमाकर्त्याने मराठी भाषेत पत्रके, पोस्टर्स, रेडिओ, दूरदर्शन, वृत्तपत्र जाहिराती याद्वारे व्यापक प्रसिद्धी करावी. तसेच सर्व ग्रामपंचायत कार्यालये, तालुका पातळीवरील पशुवैद्यकीय संस्था आणि डीडीसी-एच कार्यालयांमध्ये दावा प्रक्रियेसह योजनेची माहिती प्रदर्शित करावी. प्रस्ताव/दावा फॉर्म मराठीत उपलब्ध करून देण्यात यावा.
- (३) जिल्हा पातळीवर पशुधन विमा मदत कक्षासाठी एक प्रतिनिधी तसेच जिल्ह्यामध्ये विमा आवश्यकतेनुसार प्रतिनिधी नियुक्त करावेत व त्यांची यादी आणि संपर्क तपशील पशुवैद्यकीय संस्थाना, तालुका स्तरावर उपलब्ध करून देण्यात यावा. विमाधारकांसाठी समर्पित ग्राहक सेवा क्रमांक आणि तक्रार निवारण यंत्रणा उपलब्ध करून द्यावी.
- (४) सुरवातीच्या तीन महिन्यात उतरवण्यात येणाऱ्या एकूण पशुधनाच्या विमा हप्ता अनुदानाची अग्रिम रक्कम विमाकर्त्याला सुरवातीला देण्यात येईल. तदनंतर पुढील हप्ता विमा उतरवलेल्या प्राण्यांच्या संख्येचा तपशीलवार अहवाल सादर केल्यानंतर दिला जाईल.
- (५) विमा प्रक्रिया आणि दावे आवश्यक कागदपत्रांची पूर्तता केल्यानंतर १५ दिवसांच्या आत निकाली काढण्यात यावीत.

(६) **मानधन:-** पशुवैद्यक मानधन: आरोग्य दाखला देण्यासाठी रु. ५०/- आणि शवविच्छेदन प्रमाणपत्रासाठी रु. १२५/- मानधन थेट केंद्र निधीतून राज्य अंमलबजावणी संस्थेद्वारे (MLDB) संबंधित पशुवैद्यकांच्या खात्यात प्रत्येक तिमाहीला वितरित केले जाईल.

(१६) सनियंत्रण:

राज्यस्तरावर आयुक्त पशुसंवर्धन हे या योजनेचे सनियंत्रण करतील. योजना अंमलबजावणी व योजनेचे व विमा कंपनीचे सनियंत्रण मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र पशुधन विकास मंडळ, नागपूर हे करतील. प्रादेशिक स्तरावर सनियंत्रण हे सह-आयुक्त पशुसंवर्धन दुग्धविकास संबंधित विभाग हे करतील. जिल्हा स्तरावर सनियंत्रण हे संबंधित जिल्ह्याचे उपायुक्त पशुसंवर्धन दुग्धविकास विभाग हे करतील. तालुका स्तरावर सनियंत्रण हे संबंधित तालुक्याचे तालुका पशुसंवर्धन व दुग्धव्यवसाय अधिकारी हे करतील.

मासिक अहवाल (Reporting): प्रत्येक जिल्ह्याने विमा उतरवलेली जनावरे, एकूण लाभार्थी आणि निकाली काढलेले दावे यांचा विहित नमुन्यातील मासिक व प्रागतिक अहवाल (Monthly Progress Report) आयुक्त कार्यालय व महाराष्ट्र पशुधन विकास मंडळ, नागपूर यांना सादर ऑनलाइन प्रणालीद्वारे सादर करणे अनिवार्य आहे.

(१७) प्रसिद्धी: प्रसिद्धी व प्रचार (Publicity):

योजनेची व्यापक जनजागृती प्रसिद्धी देण्याचे काम विमा कंपनीचे राहिल. योजनेची व्यापक जनजागृती करण्यासाठी दूध संकलन संस्था, गो-मित्र आणि पंचायत राज संस्थांच्या माध्यमातून प्रचार केला जाईल, ज्याचा खर्च १००% केंद्र निधीतून केला जाईल.

(१८) पशुवैद्यकीय अधिकाऱ्याची भूमिका (ROLE OF VETERINARY OFFICER):

पशुधनाची ओळख पटवणे, तपासणी करणे, विम्यासाठी बाजारभाव निश्चित करणे, टॅगिंग सुनिश्चित करणे आणि आरोग्य प्रमाणपत्र देणे. पशुधनाचा मृत्यू झाल्यास शवविच्छेदन (Post-Mortem) करून मृत्यूचे कारण दर्शविणारा अहवाल मालक/सर्वेअरला ७२ तासात सादर करणे आवश्यक राहिल. कोणत्याही प्रकारचा गैरप्रकार आढळल्यास संबंधित पशुवैद्यकीय अधिकाऱ्यावर जबाबदारी निश्चित करण्यात येईल.

(१९) अंमलबजावणी यंत्रणेची कर्तव्ये व जबाबदाऱ्या

- (१) केंद्र शासनाने राष्ट्रीय पशुधन अभियान संदर्भात निर्गमित केलेल्या मार्गदर्शक सूचनांचे अनुपालन करून पशुधन विमा योजनेची राज्यात अंमलबजावणी करावी.
- (२) राज्यात पशुधन विम्याचे प्रभावी अंमलबजावणी साठी महाराष्ट्र पशुधन विकास मंडळ यांनी केंद्र शासनाच्या मार्गदर्शक सूचनांनुसार योजना राबविण्यासाठी सविस्तर मार्गदर्शक सूचना निर्गमित करा.
- (३) राज्यातील जास्तीत जास्त पशुधनास विमा संरक्षण कवच प्राप्त व्हावे यासाठी केंद्र शासनाकडे पाठपुरावा करावा.

- (४) विमा कंपनी व पशुपालक यांच्यात समन्वय राखून तक्रारनिवारण करावे.
- (५) वितरीत करण्यात येणारा निधी केवळ विहित केलेल्या उद्दिष्टांसाठीच खर्च करण्यात यावा.
- (६) खर्चाचे उपयोगिता प्रमाणपत्र (Utilization Certificate) आणि भौतिक प्रगती अहवाल वेळोवेळी आयुक्त पशुसंवर्धन कार्यालयामार्फत केंद्र शासनाला सादर करणे बंधनकारक राहील.
- (७) विमा दाव्यांची प्रक्रिया सुलभ व जलद असावी आणि मृत जनावरांच्या दाव्यांचे निवारण विहित मुदतीत थेट लाभार्थ्यांच्या खात्यात (DBT) जमा करण्यात यावे.
- (८) सदर योजनेचा नियमित आढावा जिल्हास्तरीय व राज्यस्तरीय समितीमार्फत घेण्यात यावा.

५. **वित्तलब्धी व वित्तीय मान्यता :-** राज्यात केंद्र पुरस्कृत राष्ट्रीय पशुधन अभियान (NLM)राष्ट्रीय पशुधन अभियानांतर्गत 'पशुधन विमा योजना' राबविण्यासाठी केंद्र शासनाकडून प्राप्त होणारा निधी व त्यानुरूप राज्यहिस्सा याद्वारे उपलब्ध होणाऱ्या आर्थिक तरतूदीच्या मर्यादेत राज्यात पशुधन विमा योजनेची अंमलबजावणी करण्यासही वित्तीय मान्यता देण्यात येत आहे .

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संकेतांक २०२६०८०५१९०७३०७१४५ असा आहे. हा आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात आलेला आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(नि. भा. मराळे)
सह सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रत,

- १) मा. राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मुंबई.
- २) मा. मुख्यमंत्र्यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ३) मा. उपमुख्यमंत्र्यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ४) मा. मंत्री (पशुसंवर्धन) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
- ५) मुख्य सचिव, महाराष्ट्र शासन, मंत्रालय, मुंबई.
- ६) सचिव, पशुसंवर्धन, दुग्धव्यवसाय विकास व मत्स्यव्यवसाय विभाग, कृषी मंत्रालय, नवी दिल्ली.
- ७) आयुक्त पशुसंवर्धन, महाराष्ट्र राज्य, पुणे.
- ८) मुख्य कार्यकारी अधिकारी, महाराष्ट्र पशुधन विकास मंडळ, नागपूर (अंमलबजावणी यंत्रणा).
- ९) सर्व जिल्हाधिकारी / मुख्य कार्यकारी अधिकारी, जिल्हा परिषद.
- १०) महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क महासंचालनालय, मुंबई.
- ११) निवड नस्ती (पदुम-४).